

УДК 336.717

Карбівничий Ігор Володимирович
к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна
kiv.cibs@gmail.com

Дудченко Наталія Василівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний
університет, Україна
natadudchenko@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БАНКУ

***Анотація.** Розкрито процес організації корпоративного менеджменту кредитною діяльністю в банку. Виділено основні види кредитних ризиків за джерелами походження. Розглянуто та проаналізовано механізм узгодження стратегічних та тактичних рішень щодо управління кредитними ризиками в банку.*

***Ключові слова:** корпоративний менеджмент, кредитна політика, кредитні ресурси, кредитні ризики.*

Постановка проблеми. В умовах ринкових перетворень для обслуговування потреби в кредитних ресурсах економіки країни важливого значення набуває ефективне формування кредитного потенціалу банків та банківської системи в цілому. Сучасні тенденції розвитку банківського кредитування в Україні потребує покращення якості та структури кредитних активів банків.

Високий кредитний ризик – є найбільшим вагомим фактором, який стримує розвиток кредитної діяльності банків. Основним критерієм для визначення якості кредитної діяльності – є якість управління кредитним ризиком. Отже, в умовах ринкового середовища та конкурентної боротьби ефективно управління кредитним ризиком банків набуває першочергового значення.

Корпоративний менеджмент спрямований на захист інтересів вкладників та зведення до мінімуму асиметричності інформованості між органами управління банку, його власниками та клієнтами. Цих цілей, як правило, можливо досягти за допомогою схем страхування вкладів, вимог щодо адекватності капіталу, вимог до розкриття інформації (щодо продуктів, послуг та фінансової звітності), систем внутрішнього контролю та нагляду в оптимальному обсязі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корпоративного управління кредитною діяльністю та формування кредитної політики банків установ в Україні висвітленні в дослідженнях вітчизняних авторів, таких як Дзюблюка О. В., Мороза А. М., Савлука М. І., Сало І. В., Голуба В. М., Ковальова О. П. та ін. Але варто зазначити, що динамічний розвиток банківської системи України вимагає проведення досліджень щодо підвищення ефективності управління кредитної діяльності банків.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні в умовах посилення глобалізаційних процесів та кризи в банківській системі країни необхідні дослідження, спрямовані на узагальнення напрацювань низки сучасних концепцій щодо формування ефективного кредитного менеджменту в банках, а саме узгодження стратегічних та тактичних рішень щодо управління кредитними ризиками в банку, що надасть позитивний вплив на результати діяльності як банківській системі в цілому, так і кожного банку окремо.

Мета статті полягає у аналізі процесу організації корпоративного менеджменту кредитної діяльності банку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічна криза, поетапне виведення з фінансового ринку неплатоспроможних банків, зменшення кредитного ринку України та поява нових форм кредитних відносин у вітчизняній практиці банківського кредитування, поряд зі змінами у складній системі норм законодавства, вимагають від банків підвищення якості кредитного менеджменту та перегляду підходів щодо формування своєї кредитної політики.

Результативність заходів щодо стабілізації економіки країни в часи кризи, забезпечення повернення до сталого розвитку багато в чому визначається надійністю банківської системи та адекватністю її діяльності реальним економічним умовам. Ефективність основного виду банківської діяльності – кредитування – визначається мірою наукової обґрунтованості положень, на яких базуються кредитні відносини банків із позичальниками, методів формування та інструментів реалізації кредитної політики.

В умовах ринкової економіки вирішальне значення має розвиток та вдосконалення діяльності банків щодо формування кредитних ресурсів. Для забезпечення своєї комерційної діяльності банкам необхідно мати в розпорядженні грошові ресурси, значна частина яких буде спрямована на поповнення кредитних ресурсів та використана в кредитній діяльності.

Банки здійснюють кредитування підприємств різних форм власності, реалізують базові фінансові продукти населенню та забезпечують здійснення розрахунків в економіці. Більше того, діяльність окремих банків передбачає доступ до кредитування та ліквідності в складних ринкових умовах. Значення банків посилюється враховуючи їх доступ до систем державної фінансової підтримки. У банківському бізнесі приховано досить велику кількість внутрішніх ризиків, що можуть поставити під загрозу всю фінансову систему економіки:

- значні зобов'язання порівняно із власним капіталом, що робить банки вразливими до збитків;
- ймовірна невідповідність між строками виплати активів та зобов'язань;
- залежність від довіри вкладників та фінансових ринків для отримання необхідних коштів;
- певна непрозорість банківської діяльності.

Незважаючи на інновації в секторі фінансових послуг, кредитний ризик дотепер залишається основною причиною банківських проблем. Більша частина змісту балансових звітів банків, як правило, присвячена саме цьому аспекту управління ризиками. Саме тому рівень кредитного ризику при здійсненні банком своєї діяльності багато в чому визначає його кредитну політику банку, причому як на макро-, так і на мікрорівні.

Кредитний ризик може виникати з різних причин, які можна поділити на ті ж самі три групи, на які було поділено фактори формування кредитної політики банку. Отже за різними джерелами походження можна виділити: зовнішні по відношенню до діяльності окремого банку кредитні ризики; внутрішні кредитні ризики, які є наслідком діяльності банку; та ризики, що пов'язані із особливостями діяльності клієнтів банку (рис. 1).

Макроекономічні кредитні ризики пов'язані зі змінами в середовищі функціонування банків і практично не піддаються нейтралізації за допомогою прийняття управлінських рішень на рівні конкретних інституціональних одиниць. Окремі з них являють собою самостійні види ризиків, що внаслідок своєї загальності вступають у взаємодію з іншими «чистими» видами кредитного ризику й утворюють комбіновані джерела загроз.

Макроекономічні кредитні ризики пов'язані зі змінами в середовищі функціонування банків і практично не піддаються нейтралізації за допомогою прийняття управлінських рішень на рівні конкретних інституціональних одиниць. Окремі з них

являють собою самостійні види ризиків, що внаслідок своєї загальності вступають у взаємодію з іншими «чистими» видами кредитного ризику й утворюють комбіновані джерела загроз.

Рис. 1. Класифікація кредитних ризиків за джерелами походження

Ризики, що пов'язані з діяльністю банку, виникають безпосередньо під час його функціонування як цілісної господарської системи, що реалізує власні економічні інтереси і має певну організаційно-управлінську структуру і канали взаємодії з зовнішнім середовищем. Вони найбільшою мірою піддаються мінімізації за допомогою прийняття і виконання ефективних управлінських рішень у рамках конкретних інституціональних одиниць.

Негативними наслідками впливу кредитного ризику на реалізацію кредитної політики банку можна назвати надання наступних різновидів кредитів:

- спочатку із прийнятним ризиком, у такій кількості, що вже потім перевершує реальний рівень платоспроможності позичальника;
- на створення нового підприємства, частка капіталу в якому інвестована банком, значно перевищує інвестиції самих власників підприємства;
- під спекуляції з цінними паперами або товарами;
- підприємствам, що працюють в економічно ненадійних регіонах або галузях промисловості;
- заснованих на заставі із сумнівною ліквідаційною вартістю, або кредитів, застава по яких не забезпечує необхідного запасу безпеки.

Чіткий розподіл повноважень при затвердженні кредитів допомагає забезпечити прийняття розумних і відповідних встановленим параметрам кредитних рішень. Банки повинні мати прописані процедури для управління інкасацією основних сум, процентних платежів та інших витрат відповідно до встановлених умов погашення. Також має існувати чіткий механізм, спрямований на вирішення проблеми непрацюючих кредитів, а також механізми по забезпеченню дотримання прав кредитора у випадках непогашення кредитів. Системи звітності банку повинні надавати точні й своєчасні звіти щодо стану кредитного портфеля, у той час як збір детальної, сучасної інформації з позичальників є прерогативою процесу оцінки ризиків.

Кредитні ризики є найчастішою причиною банкрутств банків, у зв'язку із чим керівництво банків встановлює стандарти управління кредитними ризиками. Для захисту міжнародних фінансових ринків ключові стандарти прописані також у міжнародних угодах, які спрямовані на уніфікацію національних підходів до управління кредитними ризиками. В основі надійного управління ризиками лежить визначення існуючих і потенційних кредитних ризиків, що властиві кредитним операціям. Серед заходів щодо протидії даним ризикам – чітко сформульована політика організації відносно кредитних ризиків і встановлення параметрів, за якими кредитні ризики будуть контролюватися. Такий контроль містить у собі обмеження кредитних ризиків за допомогою політики, що забезпечує достатню диверсифікованість кредитного портфеля.

Кредитну політику банку можна визначити як сукупність базових принципів та критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни на різних рівнях.

При розробці кредитної політики банку не менш важливим моментом є визначення принципів на основі яких буде базуватись кредитна політика. Принципи кредитної політики є основою кредитного процесу банку, адже вони є вихідними положеннями для її розробки та практичної реалізації. Існують різні точки зору щодо основних принципів, на яких повинна базуватись кредитна політика банку, але за основу потрібно взяти наступні основні принципи: ефективності, пріоритетності, ієрархічності, узгодженості, дохідності, надійності, технологічності кредитного процесу, системного управління кредитними ризиками, регламентації.

Кредитна політика для банків є основою її кредитної діяльності, яка узгоджується з загальною концепцією розвитку банку, що дозволяє досягти взаємозв'язку стратегії та тактики банку в кредитній політиці. Поеднуючи стратегічні цілі з тактичними задачами, а також стратегічне та тактичне планування щодо реалізації їх на практиці кредитна політика дозволяє банкам уникати в своїй діяльності проблем та досягти більш повної реалізації себе на фінансовому ринку.

Головним функціональним призначенням кредитної політики – є ефективне стратегічне управління кредитними ризиками, що дозволяє забезпечити банківському капіталу постійний потенціал прибутковості, в той час як підрозділи банку, які займаються власне здійсненням кредитних операцій та тактичним управлінням кредитними ризиками, перетворюють цей потенціал у прибуток.

З метою визначення, яким чином саме банки України мають підійти до організації та функціонування підрозділів ризик-менеджменту, Національний банк України у 2004 р. оприлюднив «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України». Згідно з цих рекомендацій ризик-менеджмент – це система управління ризиками, яка включає в себе стратегію та тактику управління, направлені на досягнення основних бізнес-цілей банку [6].

Функціонування систем ризик-менеджменту в банках України передбачає застосування ними методів вимірювання ризиків, зокрема, шляхом встановлення:

– лімітів на фінансові інструменти та на структуру портфелів;

- обмеження ринкового ризику шляхом визначення умов припинення операцій (через встановлення лімітів);
- загальних рекомендацій щодо страхування банку ми активних операцій;
- загальних рекомендацій щодо хеджування ризику через сек'юритизацію активів;
- обмеження повноважень з прийняття управлінських рішень через запровадження чіткого роз поділу функцій, обов'язків, повноважень, відповідальності з ризик-менеджменту і ефективного внутрішнього контролю [8].

Безпека та надійність банківської системи не може опиратись лише на регулюючі установи. Крім своїх макроекономічних функцій, регулювання та доступу до системи державних гарантій, банки відрізняються від інших господарюючих суб'єктів з точки зору відносин із зацікавленими сторонами (крім акціонерів), а саме: з вкладниками та іншими кредиторами.

Корпоративне управління також задає схему визначення цілей компанії та визначає способи їх досягнення та моніторингу діяльності. В основних принципах Базельського Комітету з банківського нагляду ставиться особливий наголос на правильних внутрішніх механізмах контролю як на способах сприяння якісному корпоративному управлінню в банках.

Отже, корпоративне управління в банківському секторі включає способи, якими державні установи, Спостережні ради банків та вище керівництво банків регулюють діяльність і впливають на те, як банки:

- формують корпоративні цілі для забезпечення стійких економічних прибутків своїм власникам;
- проводять щоденні операції;
- захищають інтереси вкладників;
- враховують інтереси інших визначених зацікавлених сторін;
- спрямовують корпоративну діяльність, щоб виправдати очікування щодо надійності та відповідності чинному законодавству, що регулює банківську діяльність.

Створюючи ефективну систему корпоративного менеджменту, банки стикаються з необхідністю вирішувати безліч специфічних питань на додаток до тих, з якими мають справу звичайні акціонерні товариства, що діють в реальному секторі економіки.

По-перше, фундаментальний взаємозв'язок власників та менеджерів в банківському бізнесі є набагато складнішим, ніж в промисловості або торгівлі. Це пояснюється серйозністю інформаційних асиметрій (нерівномірністю розподілу інформації між різними учасниками ринкових відносин) внаслідок жорсткого регулювання з боку наглядових органів, великої питомої ваги державного капіталу в банківських системах багатьох країн, інституту банківської таємниці.

По-друге, для виконання функції фінансового посередництва банкам достатньо доволі низької, в порівнянні з не фінансовими компаніями, частки власних коштів в пасивах. Подовжене кредитне плече фінансового важеля зумовлює підвищену ризикованість банківських пасивів, помітну розбіжність між тимчасовими структурами пасивів і активів і, що дуже важливо, критичну залежність банків від довіри безлічі вкладників. Схильність банківського бізнесу до ризику посилюється наявністю в більшості країн обов'язкового страхування депозитів. Так званий, моральний ризик пов'язаний з тим, що зусилля по пом'якшенню наслідків небезпечних дій можуть підвищити вірогідність здійснення подібних дій.

Складність ситуації з управлінням ризиками в банках країн, що розвиваються, пояснюється перш за все низьким рівнем корпоративного менеджменту: серйозними конфліктами інтересів та їх неефективним вирішенням в рамках нерозвиненої правової системи, неадекватним відношенням рад директорів до проблеми управління ризиками в рамках системи внутрішнього контролю (поверхневим розумінням суті питання і слабким наглядом за роботою менеджерів, що забезпечують функціонування відповідних служб),

недоліками в розкритті інформації, нечисленністю національних компаній, здатних провести кваліфікований і незалежний зовнішній аудит. Іншими словами, ефективне управління банківськими ризиками і належне корпоративне управління в банках – дві сторони однієї медалі.

Тісний взаємозв'язок цих сторін проявляється і у впливі якості корпоративного менеджменту в банку на оцінку ризику, що привласнюється банку потенційними інвесторами. З погляду останніх, неефективний корпоративний менеджмент в банку означає посилення властивих йому ризиків (кредитного, операційного та репутації) і тому призводить до зниження вартості його цінних паперів. Адже при оцінці платоспроможності підприємства, що прагне отримати позику, необхідно враховувати не тільки фінансові показники претендента, але й рівень його корпоративного управління. Якщо ж банк не в змозі забезпечити дотримання належних принципів в рамках своєї організації, він не зможе правильно визначити і вірогідність того, що через порушення цих принципів позичальником виданий йому кредит виявиться недіючим. Отже, кредитний ризик збільшується. Зростання операційного ризику в банку із слабким корпоративним управлінням пов'язане з відсутністю або незадовільним функціонуванням системи внутрішнього контролю, комітету ради директорів з аудиту, служби внутрішнього аудиту. Крім того, репутація фінансової установи сильно залежить від репутації тих осіб, які користуються його послугами. Щоб не мати справи з компаніями, що мають скандальну репутацію, банк повинен приділяти значну увагу стану корпоративного управління у своїх контрагентів. Звичайно, не можна чекати подібного відношення від банку, який не вважає необхідним покращувати власну систему корпоративного управління, тому інвестор підвищує оцінку ризику репутації.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, вітчизняним банкам, які прагнуть зміцнити свою конкурентоспроможність поряд із західними фінансово-кредитними установами, необхідно з одного боку, підвищити рівень свого корпоративного менеджменту, і, з іншого боку, налагодити відбір надійних контрагентів, практика корпоративного менеджменту яких здатна забезпечити ефективне використання кредитів і коштів від емісії цінних паперів. Одночасно підприємства реального сектора економіки, які вважають поліпшення корпоративного менеджменту серйозним чинником підвищення своєї капіталізації, чекають від своїх фінансових партнерів настільки ж серйозного ставлення до цього важливого питання.

Список використаних джерел

1. Горалько О. В. Використання міжнародного досвіду у зменшенні ризикованості банківської діяльності та забезпеченні фінансової безпеки / О. В. Горалько // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – Львів : [б. в.], 2011. – № 1. – С. 60–67.
2. Коваленко В.В. Ризик менеджмент в системі стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – №1(28). – С. 33–38.
3. Кротюк В. Л. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах / В. Л. Кротюк, В.В. Міщенко // Банківська справа. – 2005. – № 4. – С. 3–10.
4. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків”, затверджені постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках, схвалені постановою Правління НБУ від 28.03.2007р. №98: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України 02.08.2004 № 361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
7. Мусієць Т.В., Мельник Д.С. Управління фінансовими ризиками як частина системи стратегічного планування банку // Інвестиції: практика та досвід. – Травень 2012 р. – №10. – С. 52–57.
8. Скаско О. І. Удосконалення системи управління ризиками в банках України // Бізнес Інформ. – 2014 – №1 – с.274-279

9. Хаб'юк О. М. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія / О. М. Хаб'юк – Івано-Франківськ : ОІППО; 2008. – 260с.
10. Ширинская Е. Б. Операции коммерческих банков : российский и зарубежный опыт / Ширинская Е. Б. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 160 с.

References

1. Horal'ko, O. V. (2011). Vykorystannya mizhnarodnoho dosvidu u zmeshenni ryzykovanosti bankivs'koyi diyal'nosti ta zabezpechenni finansovoyi bezpeky. *Nauk. visn. L'viv. derzh. un-tu vnutr. Sprav*, 1. 60-67. (in Ukr).
2. Kovalenko ,V.V. (2010). Ryzyk menedzhment v systemi stratehichnoho upravlinnya finansovoyu stiykisty bankivs'koyi systemy. *Visnyk Ukrayins'koyi akademiyi bankivs'koyi spravy*, 1(28), 33-38. (in Ukr).
3. Krotiyuk, V. L.(2005). Evolyutsiya pidkhodiv do otsinky kapitalu v Bazel's'kykh uhodakh. *Bankivs'ka sprava*, 4. 3-10. (in Ukr).
4. [Legal Act of Ukraine] (2004). Retrived from: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. [Legal Act of Ukraine] (2007). Retrived from: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. [Legal Act of Ukraine] (2004). Retrived from: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
7. Musiyets', T.V., Mel'nyk, D.S. (2012). Upravlinnya finansovymy ryzykamy yak chastyna systemy stratehichnoho planuvannya banku. *Investytsiyi:pratyka ta dosvid*, 10, 52-57. (in Ukr).
8. Skasko, O. I. (2014). Udoskonalennya systemy upravlinnya ryzykamy v bankakh Ukrayiny. *Biznes Inform*, 1, 274-279. (in Ukr).
9. Khab'yuk, O. M. (2008). Bankivs'ke rehulyuvannya ta nahlyad cherez pryzmu rekomendatsiy Bazel's'koho komitetu: Monohrafiy. Ivano-Frankivs'k : OIPPO. (in Ukr).
10. Shyrynskaya, E. B. (2005). Operatsyy kommercheskykh bankov : rossyyskyy y zarubezhnyy opyt. M. : Fynansy y statystyka. (in Rus).

Karbivnychyi Ihor Volodymyrovych

Ph.D. in Economics, associate professor,
associate professor of the Department of
management and economic security,
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky
National University, Ukraine
E-mail: kiv.cibs@gmail.com

Dudchenko Nataliia Vasylivna

Ph.D. in Economics, associate professor,
associate professor of the Department of Finance
Cherkassy State Technological
University, Ukraine
E-mail: natadudchenko@ukr.net

ORGANIZATION OF CORPORATE CREDIT MANAGEMENT IN THE BANK

Introduction. In the conditions of market transformations for service credit needs of the economy becomes important formation of efficiently credit potential of banks and the banking system as a whole. Modern trends in bank lending in Ukraine needs to improve the quality and structure of loan assets of the banks.

The high credit risk – is the most important factor holding back the development of credit activity of the banks. The main criterion for determining the quality of lending – is the quality of credit risk management. Thus, in a market environment and competition an effective credit risk management of the banks becomes of paramount importance.

The corporate management aims to protect the interests of a depositors and minimizing of asymmetry awareness among the management bodies of the bank, its owners and customers. These purposes are generally achievable using deposit insurance, the capital adequacy requirements, the disclosure requirements (regarding products, services and financial statements), an internal controls and an oversight in the optimum extent.

Purpose. The article is to analyze the process of corporate credit management of the bank.

Methods. In the process for General knowledge of the object of research we used the methodology of system analysis, which allowed to unite the progressive developments of classical and contemporary researchers in the questions of corporate credit management in the bank. The totality of the used methodological framework has allowed to provide the ultimate accuracy and validity of the findings and practical solutions.

Results. Disclosed of the effect of corporate credit management on the credit risks in the bank. The peculiarities of credit risk management at the macro and micro levels have determined.

It is proved the dependence between the quality of the credit assets and the performance credit management.

Originality. According to the materials of article proved that the improvement of corporate credit management in the bank is closely linked with amendment banking credit policy. It is determined that increasing the efficiency of corporate credit management is achieved through better coordination of the strategic and the tactical decisions concerning management of the credit risks in a bank.

Conclusion. Thus, the Ukrainian banks to improve their competitiveness, along with foreign financial-credit institutions need to increase their level of the corporate management and establish the selection of the reliable borrowers. At the same time the enterprises that consider improvement of corporate management serious factor in improving their capitalization expect from their financial partners equally serious attitude to this important issue.

Keywords: corporate management, management, credit, credit policy, credit resources, credit risks, risk, bank.

*Одержано редакцією 20.02.2017 р.
Прийнято до публікації 03.03.2017 р.*

УДК: 338.431.8

Прощаликіна Аліна Миколаївна
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
інноватики та міжнародної економіки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна
e-mail: alina1026@ukr.net

Дудник Оксана Сергіївна
ВСП Городищенський коледж
Уманського національного університету
садівництва, м. Городище, Україна
e-mail: ksushentsija@mail.ru

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Анотація. Доведено, що активізація підприємницької діяльності в малих формах господарювання залежить від комплексного підходу щодо стимулювання їх діяльності, що включає вдосконалення регіональної політики, створення умов для перетворення їх у сімейні фермерські господарства, державної підтримки. Обґрунтовано основні напрями активізації аграрного підприємництва малих форм господарювання, що включають: вдосконалення нормативного забезпечення та механізмів регуляторної діяльності, ресурсне забезпечення, покращення фінансування та підвищення фінансової стійкості суб'єктів малого підприємництва, підвищення їх товарності, інформаційне забезпечення, соціальний напрям розвитку малих форм господарювання, посилення екологічної складової у їх діяльності.

Ключові слова: малі форми господарювання; сільське господарство; фермерство; особисті селянські господарства; кластери; кооперація; державно-приватне партнерство; державна підтримка.

Постановка проблеми. Стратегічні цілі перетворень в АПК України направлені на вирішення триєдиного завдання: формування стійкого аграрного виробництва, соціального розвитку села, екологізації виробництва. Вирішення подібних завдань можливе тільки за умов розвитку різних форм господарювання, що взаємодоповнюватимуть одна одну та виступатимуть як рівні суб'єкти.